

З досвіду роботи закладу дошкільної освіти №26 м. Вінниці можемо стверджувати, що всі людські чесноти педагога в змозі виховувати у сучасних дітей засобами літературних творів Василя Олександровича Сухомлинського. Його казки, легенди, оповідання – це багатющий матеріал, за допомогою якого діти дошкільного віку засвоюють загальнолюдські цінності й високу мораль.

Список використаних джерел:

1. Бабій І. В. Ідеї В. Сухомлинського щодо морального виховання особистості / І.В.Бабій // Педагогічний дискурс. – 2011. – Вип. 10. – С. 25-28.
2. Демченко О.П. Спостереження за емоційними реакціями дітей у процесі створення виховних ситуацій / О.П. Демченко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – № 5. – Луганськ, 2009. – С.105–114.
3. Любчак Л.В. Підготовка майбутнього педагога до реалізації принципів педагогіки партнерства / Л.В.Любчак, Л.П.Дабіжа // Development trends in pedagogical and psychological sciences: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine: monograph / edited by authors. – 1st ed. – Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2018. – p.539-560.
4. Сухомлинський В.О. Людина неповторна / В.О.Сухомлинський. – Вибр. тв. у 5 т. – К: Рад. шк., 1976. – Т.1. – С.121-123.
5. Holiuk, O., Pakhalchuk, N., Rodiuk, N., Demchenko, O., & Kit, G. CRITERIA AND INDICATORS OF FORMATION OF HUMANISTIC AND VALUE ATTITUDE OF PRIMARY SCHOOLCHILDREN TOWARDS THEMSELVES //Proceedings of the International Scientific Conference. Volume III. – 2020. – Т. 198. – С. 198-211.

ВИКОРИСТАННЯ ІЗОТЕРАПІЇ В РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тетяна Грабовська, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: О. В. Шикиринська, кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

USE OF ISOTHERAPY IN WORKING WITH PRESCHOOL CHILDREN

Tatiana Hrabovskaya, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. В статті розкриваються поняття «арт-терапія», «ізотерапія». Розглядаються загальні правила ізотерапії. Аналізуються особливості використання ізотерапії в роботі з дітьми дошкільного віку.

Ключові слова: арт-терапія, ізотерапія, діти дошкільного віку, малювання на склі, «кольорові діти».

Annotation. The article describes the concepts of «art therapy», «isotherapy». The general rules of isotherapy are discussed. Features of the use of isotherapy in work with preschool children are analyzed.

Key words: art therapy, isotherapy, preschool children, painting on glass, «Color children».

Упровадження програми «Дитина» [3, с. 9] в сучасний освітній процес вимагає від педагогів нового підходу до своєї діяльності, новітніх технологій, форм і методів виховання, розвитку й навчання дітей. В сучасних умовах педагогові дошкільного закладу необхідно орієнтуватися в розмаїтті освітніх новацій, вміти правильно, творчо та доцільно їх використовувати.

З метою розвитку дитячих здібностей, прискорення адаптації, зниження в окремих дітей гіперактивності, замкнутості та підготовки руки до письма (вдосконалення координації рухів дрібної моторики) варто впроваджувати інноваційну технологію - арт-терапію.

Арт-терапія як самостійний напрям в лікувально-реабілітаційній, педагогічній та соціальній роботі, нараховує декілька десятиліть своєї історії. В перекладі з англійської мови – це лікування художньою творчістю. В науково-педагогічній інтерпретації словосполучення «арт-терапія» розуміється як піклування про емоційне самовідчуття та психологічне здоров'я

особистості засобами художньої діяльності [4, с. 49]. Будь-яке мистецтво може бути інструментом для корекції тимчасових труднощів, з якими зітнувся малюк під час адаптації. Це малювання, аплікація, ліплення або музика. Види арт-терапії: кольоротерапія; музикотерапія, психогімнастика, імаготерапія, ізотерапія. Більш детально ми хотіли б розповісти про ізотерапію [1, с. 54].

Ізотерапія – один із основних видів арт-терапії, в якому корекційний вплив здійснюється засобами образотворчого мистецтва: декоративно-прикладним мистецтвом, малюванням, ліпленням. Усі види мистецтва мають оздоровчий вплив на здоров'я дітей і сприяють розвитку мовлення. На заняттях ізотерапією важливо враховувати бажання дитини, її особистий вибір матеріалів. Дитина має право працювати у своєму особистому темпі. Акцент треба робити не на результаті, а на самому процесі.

Ізотерапія використовує можливості мистецтва для досягнення позитивних змін в інтелектуальному, емоційному та особистісному розвитку дитини. Вихователь може запропонувати дитині виразити свої емоції, почуття, проблеми за допомогою ліплення, малювання.

Для ізотерапії підходять наступні види художніх матеріалів: фарби, фарби для пальчиків, олівці; паперові серветки, кольоровий папір, фольга, кольорові стрічки, тасьма, шнурки, макарони (використовуються для створення колажів або об'ємних композицій); природні матеріали: насіння, квіти, гілки, крупа, мох, каштани, камінці, мушлі; для ліплення – глина, пластилін, солоне тісто; папір для малювання різних форматів, кольоровий картон;

- пензлі різних розмірів, губки для зафарбовування, ножиці, нитки, клей.

Загальними правилами ізотерапії є наступні [6, с.15]:

1. Заняття не повинно тривати довше двох годин. Початковий етап передбачає підготовку «інструментарію»: фарби, папір, тканини, бісер. Вихователь повинен запропонувати дитині якомога більший вибір матеріалів. Вона повинна сама вирішити, чим хоче зайнятися.

2. Основна частина – мистецтво. Педагог повинен пам'ятати, що ізотерапія суттєво відрізняється від власне заняттям мистецтвом, адже зорієнтована не на результат, а на процес. Тому не треба поспішати виправляти малюка чи робити щось за нього.

3. Вихователь повинен підштовхувати дитину до обговорення. Якщо спершу доводиться запитувати в дитини, що вона намалювала, то згодом малюк аналізуватиме свій твір сам.

Відомо, що чим менша дитина, тим вона емоційніше сприймає оточуючий світ, тим більший «емоційний дискомфорт», який, як правило, щезає під впливом позитивних емоцій, джерелом яких може і повинна бути ізотерапія.

Малюючи, дитя дає вихід своїм відчуттям, бажанням, мріям, перебудовує свої стосунки в різних ситуаціях.

Дитинство-період інтенсивного становлення фізіологічних і психічних функцій.

«Дитина мислить формами, фарбами, звуками, відчуттями» – вважав К. Д.Ушинський, закликаючи дорослих опиратися на ці особливості дитячого мислення.

Малювання – творчий акт, який дозволяє дітям відчути радість звершень, бути самим собою, свою здатність діяти самостійно, виражаючи вільно свої переживання і почуття.

Вченими-психологами [5, с.86] була розроблена методика «Кольорові діти», за допомогою якої за кольорами, які дитина найчастіше використовує у малюнках, можна визначити характер дитини і навіть спрогнозувати, якою вона виросте.

Наприклад, «жовта» дитина – мрійник, фантазер, казкар, жартівник. Вона любить грати наодинці, любить абстрактні іграшки: камінчики, гілочки, ганчірочки, кубики, поживляючи їх силою своєї уяви. Коли малюк виросте, він буде віддавати перевагу різноманітній, цікавій роботі [5, с. 84].

Червоний колір – колір здоров'я, життя, енергії, сили, влади. Ці діти відкриті й активні. Дуже важко батькам з «червоними» дітьми: живими, неслухняними, збудливими, непосидючими, які ламають іграшки. Коли вони виростуть, то висока працездатність

визначатиметься прагненням досягти успіху, отримати результат, заслужити похвалу. Звідси наполегливість, егоїзм. Інтереси сьогоднішнього дня для них понад усе [5, с. 84].

«Синя» дитина – спокійна, врівноважена, любить робити все, не кваплячись. Вона обирає задушевну дружбу з самовіддачею і самопожертвою, тому що, на противагу «червоним» дітям, їй приємно віддавати, а не отримувати. Часто діти обирають синій колір не тому, що вони спокійні, а тому, що в даний момент дуже потребують спокою [5, с.84].

«Зелена дитина» вважає себе покинутою і дуже потребує материнської любові. Щоб вона не виростила «зеленою» особою (консервативною, такою, що боїться змін, які у неї асоціюються з втратами), потрібне особливе творче виховання, розвиток відвертості, інтересу. Такій дитині необхідно почуття захищеності, надійності.

Приземлений, затишний і навіть приємний в невеликих дозах коричневий колір у «коричневих» дітей стає способом створювати свій світ, надійний і закритий, маленький світ, який даватиме відчуття безпеки. Існує багато причин «коричневого» дискомфорту: слабка здоров'я, сімейні негаразди, участь в драматичних подіях, і, нарешті, розумова неповноцінність.

Найчастіше «сірі» діти дуже тихі, несміливі, замкнуті. «Сіра» ситуація виникає, коли дитину відгородили чи вона сама відгородилася від інших дітей. Якщо людина не може визначити, чи подобається їй сірий колір - це перша ознака втоми.

Напряма арт – терапія – ізотерапія передбачає таку форму роботи, як малювання на склі. Малювання на склі не лише оригінальний засіб розвитку творчих здібностей дітей, а й ефективний вид арт-терапії, який допомагає дитині розуміти себе, виражати свої думки і почуття, мрії та надії, позбутися своїх страхів і самовдосконалюватися. Одночасно створюючи зображення по різні боки скла, малюнки вчать бачити світ у його багатомірності й мінливості, розуміти закони взаємозалежності, а також налагоджувати контакти, спільно працювати, виражати себе і при цьому цінувати самовираження іншого. Дітей приваблює цей вид мистецтва своєю незвичайністю, можливістю експериментувати, навіть якоюсь чарівністю. Хіба ж не дивно, коли зображення постає з обох боків площини. На папері такий малюнок зробити неможливо. За рахунок того, що фарба не вбирається, скільки б різнокольорових шарів не наносилося, під ними завжди буде просвічувати прозора основа. Завдяки цим властивостям зображення на склі сприймається як тимчасове, позбавлене монументальності і сталості. Діти не бояться зіпсувати малюнок як це може статися на папері, дитина ніби не малює, а тренується малювати, і відповідно, має право на помилки і виправлення.

Малювання на склі використовується для профілактики і корекції тривожності, соціальних страхів і страхів, пов'язаних з результатом діяльності («боюся помилитися»). Підходить «затиснутим» дітям, так як провокує активність. Спільне малювання на одному склі навчає дітей встановлювати і підтримувати контакти, формувати вміння діяти в конфлікті, поступатися або відстоювати позиції, домовлятися.

Педагог, який використовує в своїй роботі елементи ізотерапії, а саме малювання на склі, повинен мати показники, за якими він зміг би визначити успішність створення необхідної для внутрішнього розкриття атмосфери, чи включилась дитина в цю атмосферу, а саме [6, с.15]:

- поява у дитини бажання створювати власне зображення за принципом «тут і зараз», а не працювати за зразком

- поява нових способів зображення, відмінних від тих, до яких дитина звикла в ході навчання та звичної художньої – естетичної діяльності.

Працювати з дітьми можна як в групі, так і індивідуально. Групові та індивідуальні заняття з малювання на склі розрізняються по цілям, процедурі, прийомам роботи. Є задачі, які емоційно вирішуються в ході зустрічей один на один: зняття емоційної напруги, знищення негативізмів, здійснення корекції страхів, усунення бар'єрів, що з'явилися внаслідок гіперсоціалізованого стилю виховання в сім'ї та ін. Перебування в групі з однолітками під час розвивальних занять дає можливість задовольнити потребу у

спілкуванні з дітьми, навчитись брати до уваги думку іншого та захищати свою, проявляти активність, стримуватись тощо [1, с. 54].

Умовами підбору технік та прийомів наступні [7, с.15]:

1. техніка та прийоми повинні підбиратись по принципу простоти і ефективності.
- 2.цікавими та привабливими повинні бути і процес створення зображення, і результат.
- 3.зображувальні техніки повинні бути нетрадиційними. Нові зображальні техніки мотивують діяльність, утримують увагу. Окрім цього, має значення отримання незвичайного досвіду дитиною, знижується контроль свідомості, стають слабкими механізми захисту.

Прийоми зображення на склі різноманітні. Окрім зовнішньої подібності зображень є спільність в способах їх створення: ритмічних рухах руки, випадковості мазків, нанесення великої кількості шарів фарби, змішуванні тонів. Найбільші можливості по насиченості зображення дають фарби (гуаш, акварель). Фарби ініціюють спонтанність, допомагають сміливіше проявляти емоції, досліджувати власні переживання.

Засобів створення зображення є досить багато: монотипія, кляксографія, ниткографія, марання, штампування (папером, природним матеріалом, штампами, виготовленими з овочів), малювання пензлями, долоньками, пальчиками, видування з трубочки, розбризкування пензлем, тампонування, малювання восковими олівцями, свічкою, використання трафарету.

Назва «монотипія» походить від грецького слова «monos» - «один», так як відтиск в цій техніці виходить один [6, с. 87]. Якщо дитина хоче щось покращити або створити новий образ, слід намалювати знову або, варіюючи техніку, додати елементи до зображення, створюючи нові уявні образи. Необхідно спочатку створити зображення на папері, а потім перенести його на скло, використовуючи при цьому натискання. Після паперу на склі з'являється зовсім нове зображення, яке надихає автора на нову творчість.

У дітей під час використання різноманітних технік малювання на склі майже завжди виникає бажання перейти на малювання долоньками та пальчиками. Цінність малювання пальцями та долонями полягає у: свободі від рухових обмежень, свободі від соціального тиску, відсутність проблем. Дитина непомітно для себе погоджується на дії, яких зазвичай не здійснює, тому що не хоче порушувати правила. У однієї і тієї самої дитини кожен продукт малювання пальцями не схожі на попередні. Кожного разу відбуваються зміни: обирається інший колір, співвідношення ліній, темп, ритм тощо. Тому результат малювання пальчиками на склі непередбачуваний, він не буває байдужа до нього в зв'язку з нестандартністю ситуації, особливими тактильними відчуттями, експресією, яскравим емоційним відгуком від негативного до яскравого позитивного. Проте не всі діти за власним бажанням переходять від стандартних засобів зображення до малювання пальцями.

Для того, щоб використання техніки малювання на склі мало успіх, бажано виконувати деякі правила [1, с. 56]:

1. Кількість правил повинна бути мінімальною.
2. Дорослий регулює активність дітей. В зв'язку з цим потрібно:
  - напередодні визначити, яка техніка буде використовуватись,
  - скільки часу буде витрачено на завдання,
  - як зменшити статичність пози «маленького художника», коли і де дітям можна рухатись під час розвиваючого заняття;
  - якими прийомами можна зберегти працездатність дітей з розгальмованістю;
  - чим буде займатись дитина, котра раніше закінчила виконання роботи;
  - продумати матеріали, які потрібні будуть у процесі реалізації тієї чи іншої теми.
3. Заняття будуються на діях, а не на розмовах.
4. Зміст заняття, обрана техніка повинні визначати дії дитини, конкретну кількість уваги.
5. Умови повинні «провокувати» успішність дитини.

Ізотерапія один із методів роботи, який використовує можливості мистецтва для досягнення позитивних змін в інтелектуальному, емоційному й особистісному розвитку

дитини. Творчий характер занять допомагає дитині відкривати в собі щось нове, краще розуміти себе, розвивати свої відносини з іншими людьми та довкіллям.

Список використаних джерел

1. Бондар Л.М. Використання методів арт-терапії в роботі з дітьми дошкільного віку / Л. М. Бондар // Педагогічний пошук, №1(81), 2014. – С. 54-57.
2. Демченко О. П. Формування у майбутніх учителів уміння створювати виховуючі ситуації : інноваційний підхід / О. П. Демченко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць : у 2-х част. / редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. ; АПН України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. – Київ-Вінниця :Вінниця, 2002. – Ч.2. – С. 39-43
3. Дитина. Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років. / Наук. кер. проєкту В. О. Огнев'юк; Мін. осв. і науки України, Київ, ун-т ім. Б. Грінченка – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016 – 304 с.
4. Колеснік К.А. Вплив групової діяльності на розвиток мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку / К.А. Колеснік // Розвиток особистості молодшого школяра : сучасні реалії та перспективи : Матеріали III науково-практичної інтернет конференції молодих науковців та студентів / Упорядники : О.І. Кіліченко, Л.І. Хімчук. - Випуск 4. - Івано-Франківськ, 2017. - С. 210-212.
5. Колпакчи О. С. Арт-терапія: курс лекцій: навч. посіб. / Олена Колпакчи ; Бердян. держ. пед. ун-т. - Київ: ЦУЛ, 2018. - 288 с.
6. Креативна психологія. Арт-терапія у ДНЗ / упоряд.: Н. Радоміцька, В. Семизорова. - Київ : Шкільний світ, 2017. - 112 с.
7. Паламарчук В. Ізотерапевтичні техніки: практичне застосування / В. Паламарчук // Психолог дошкілля. - 2018. - Квітень, № 4. - С. 15-16
8. Шикиринська О.В. Розвиток логіко-математичного мислення старших дошкільників у контексті Концепції нової української школи. // La science et la technologie à l'ère de la société de l'information: coll. de papiers scientifiques «ЛОГОΣ» з avec des matériaux de la conf. scientifique et pratique internationale, Bordeaux, 3 mars, 2019. Bordeaux : OP «Plateforme scientifique européenne», 2019. V.6. p. 61-65.
9. Holiuk, O., Pakhalchuk, N., Rodiuk, N., Demchenko, O., & Kit, G. CRITERIA AND INDICATORS OF FORMATION OF HUMANISTIC AND VALUE ATTITUDE OF PRIMARY SCHOOLCHILDREN TOWARDS THEMSELVES //Proceedings of the International Scientific Conference. Volume III. – 2020. – Т. 198. – С. 198-211.

МОЖЛИВОСТІ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «ДОШКІЛЬНЯТАМ – ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ» У ФОРМУВАННІ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Ганна Гук, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

*Науковий керівник: Л.А.Присяжнюк, кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

OPPORTUNITIES OF THE EDUCATIONAL PROGRAM «PRESCHOOLERS - EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT» IN SHAPING THE NATURAL AND ECOLOGICAL COMPETENCE OF SENIOR PRESCHOOLERS

Ganna Guk, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті розкрито зміст формування у дітей дошкільного віку природничо-екологічної компетентності засобами парціальної програми «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку», визначено критерії сформованості у старших дошкільників досліджуваної якості, діагностовано її рівні. Автором презентовано методичний інструментарій програми, який дозволить педагогові сформувати у дітей природничо-екологічну компетентність.

Ключові слова: діти дошкільного віку, природничо-екологічна компетентність, парціальна освітня програма «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку».

Abstract. The article describes the content of formation of preschool children of natural and ecological competence by the methods and principles of the program «Preschoolers - education for sustainable development»; definitely criteria's and levels of natural and ecological competence of older preschool children are determined; the methodical toolkit for ensuring the development of